

MEMÒRIA DEMOCRÀTICA PER A UNA DEMOCRÀCIA EN PERILL

El manifest aprovat en la jornada final de la **XI Trobada Transfronterera d'Associacions de la Memòria Històrica, Democràtica i Antifeixista** conclou amb el compromís de qui va participar en els seus grups de treball *“d’actuar dins de les societats en les quals viuen i es desenvolupen”*, ja que *“no poden ni han de callar davant la degradació de la democràcia als nostres països (tant a França com a Espanya) i en el món”*. En aquest sentit, el manifest posava l'accent en què la memòria democràtica és *“la vacuna amb la qual immunitzar a la nostra societat actual enfront del virus de l'odi que necessita l'extrema dreta per a créixer i triomfar”*.

En el temps transcorregut des d'aquella Trobada, a França ha continuat augmentant la presència de l'extrema dreta i de grups nazis que s'exhibeixen i reparteixen propaganda antisemita i que intenten, com va succeir a Gurs, profanar els monuments del camp, podent ser detinguts a temps per la Gendarmeria. Les mesures adoptades pel Govern de Macron afecten els sectors més empobrits del país, incloses ja les classes mitjanes o la població estudiantil, gran part de la qual es veu obligada a abandonar els seus estudis o, com recullen les estadístiques, ha de limitar-se a un únic menjar al dia per culpa de la inflació (un 46%). Tot això es converteix en un brou de cultiu propici perquè cali el discurs del partit de Marine Le Pen, que, amb 89 escons dels 577 dels quals componen l'Assemblea Nacional, pugna per presentar-se com l'única personalitat capaç de derrotar a Emmanuel Macron en les eleccions per a la Presidència de la República (2027). Mentre a l'interior intenta ocultar el seu veritable discurs i es presenta com una força respectable i amb una certa moderació, presentant un perfil social (si bé és cert que sobre la base d'un Estat del benestar solament per als nacionals del país) amb la finalitat d'activar i recollir el vot dels sectors menys polititzats que normalment s'abstenen, per al que s'està fent amb el control de diferents mitjans de comunicació a través de periodistes afins que van transmetent les seves consignes revisionistes amb la finalitat de neutralitzar l'antifeixisme; a l'exterior, per contra, es mostra clarament i busca aliances amb altres forces de l'extrema dreta europea, amb les quals comparteix un discurs xenòfob, racista i antiimmigració, com la Lliga de Salvini, de cara a les eleccions al Parlament Europeu previstes per a 2024.

Per altra banda, a Espanya, encara que hi ha hagut alguna notícia positiva com la de l'informe favorable de la Fiscalia a l'admissió de la querrela interposada per Carles Vallejo en relació amb les tortures sofertes durant la seva detenció a principis dels anys 70, o la primera declaració davant el jutge de Julio Pacheco sobre les tortures que va sofrir l'any 1975 després de ser detingut per la policia secreta franquista, lamentablement s'ha constatat la forta implantació electoral de l'extrema dreta. I la qual cosa és pitjor, la força del discurs de l'odi i l'exclusió que l'extrema dreta ha aconseguit inocular en una part de la societat, fent que la seva agenda i les seves propostes hagin entrat a formar part de l'agenda d'altres formacions, com el PP, el qual no ha dubtat a acordar coalicions amb VOX per a governar en nombroses comunitats autònomes. Afortunadament, la mobilització de l'esquerra en les eleccions generals de juliol ha impedit, almenys de moment, que puguin governar junts en l'Estat. Els acords als quals les coalicions de dretes han arribat contemplen mesures, explicitades abans i després de les eleccions, que, a més de voler retallar els drets fonamentals de les dones, negar la diversitat sexual, afavorir als més rics i poderosos mitjançant una política fiscal que rebaixa (quan no elimina) els tipus impositius que graven la riquesa, i recuperar el que entenen que són les essències de l'espanyolitat, se centren en acabar amb la Memòria Democràtica, derogant les lleis dictades en la matèria o deixant-les sense aplicació, al mateix temps que propugnen un discurs que fonamenten en el que ells denominen concòrdia i reconciliació, però que no és més que oblit i silenci.

La Memòria Democràtica no pot quedar a l'atzar del signe del govern de torn, sinó que és un eix central del propi Estat en tant que es defineix com a democràtic. Les polítiques públiques de memòria són una obligació el compliment de la qual no pot dependre de la voluntat dels governants, ja que han de ser part immutable del patrimoni democràtic de la societat. Eliminar la Memòria Democràtica és socavar

els fonaments sobre els quals es construeix i sosté l'Estat democràtic. No es tracta, com equivocadament proclama la dreta a Espanya, d'imposar un relat històric de part, sinó de transmetre una sèrie de valors democràtics apresos a través de les nostres vivències com a societat i que han de ser comunes a la ciutadania en tant que conformen el nucli de la consciència democràtica indispensable per a construir democràcia; en definitiva, es tracta de recuperar, rehabilitar i reconèixer l'herència comuna i universal de totes aquelles persones que van lluitar en el passat per la democràcia.

Per això, en aquests moments en els quals la democràcia està amenaçada, protegir-la passa per reivindicar la Memòria Democràtica i, per tant, per la defensa dels col·lectius i entitats que es dediquen a la seva promoció i difusió, que s'han convertit en l'enemic a abatre, perquè mentre resisteixin, l'extrema dreta no podrà imposar la seva visió social i política absolutament excloent. El nostre paper, en conseqüència, cobra especial rellevància i, com hem vist al llarg **d'aquesta XII Trobada Transfronterera d'Entitats de la Memòria Històrica, Democràtica i Antifeixista**, celebrat en Villeneuve sur Lot (França), són diverses les accions i les propostes que hem de posar en marxa per a fer front al desafiament que se'ns planteja, la qual cosa exigeix, a més, que ens dotem de les eines i instruments que ens facin arribar al màxim possible de conciutadans i conciutadanes.

Com afirma Enzo Traverso, el qual va inaugurar aquesta XII Trobada, *“estem enmig d'un procés de transició els resultats de la qual encara són desconeguts i estan oberts bé a un New Deal del segle XXI, capaç d'enfrontar el canvi climàtic i revertir les transformacions produïdes per quaranta anys de neoliberalisme, o un gir a l'extrema dreta que llançarà al nostre planeta a la catàstrofe anunciada. En el context actual, els dos resultats són perfectament possibles.”*

Per això, les entitats memorialistes, totes i cadascuna de les persones que militem activament en elles, som un dic de defensa enfront d'aquesta marea negra i pestilent de l'odi i l'exclusió; però també hem de ser agents actius en la batalla per l'hegemonia cultural, contraposant a la seva concepció del món un model de societat en el qual els valors propis de la nostra Memòria Democràtica assegurin la llibertat i la convivència en pau de totes les persones; perquè una societat democràtica no és tal si no garanteix els drets fonamentals de cadascuna de les persones que la componen.

A la vista de tot això, volem manifestar:

PRIMER: En matèria educativa, és imprescindible assenyalar el positiu del canvi del marc legal que obliga ara al *“coneixement de la Història i de la memòria democràtica espanyola i la lluita pels valors i llibertats democràtiques”*, si bé pot veure's afectat per la situació del professorat, amb una gran càrrega de treball burocràtic i unes ràtios per aula molt elevades. En tot cas, l'estudi de la Història ha de lligar-se sens dubte als principis de veritat, justícia, reparació i garantia de no repetició. Per a això, la presència de les entitats i associacions de memòria és indispensable, juntament amb la necessitat d'incorporar a altres subjectes de la comunitat educativa, com poden ser les associacions de famílies. I això no solament a l'escola pública, que és la nostra aposta inequívoca, sinó procurant arribar també a l'alumnat de la concertada i de la privada, mentre aquestes existeixin.

D'altra banda, cal integrar-se en les xarxes acadèmiques, i procurar la seva extensió transfronterera, però amb un sentit de bidireccionalitat, en diàleg nutritiu i permanent, de manera que l'aportació de les entitats i associacions memorialistes sigui efectiva i contribueixi a la seva participació activa en la tasca crucial de l'educació.

Però la memòria no és aliena al present ni al futur i, per tant, no ha d'oblidar-se vincular l'aprenentatge de la Història amb memòria als debats actuals com el de la lluita feminista, els drets sexuals, la immigració, les persones refugiades o altres.

Quant a la terminologia emprada, el debat lèxic està obert, qüestionant l'ús del terme “guerra civil”, ja que no recull plenament allò succeït a Espanya (persecució política, repressió i extermini) ni contextualitza adequadament tals fets, que s'enquadren en el marc del conflicte contra el feixisme i es converteixen en l'avantsala de la II Guerra Mundial.

Finalment, la formació universitària del professorat ha d'incloure en els seus programes la Memòria Democràtica, tal com s'està fent ja, per exemple, a Navarra.

SEGON: Respecte a la vigent Llei 20/2022, de 19 d'octubre, de Memòria Democràtica, reconeixem que conté importants avanços, encara que també hi ha aspectes millorables; però és evident que supera a la Llei de 2007, incorporant alguns elements fonamentals com, per exemple, la condemna decidida del cop d'estat o la declaració d'il·legalitat del règim franquista. No obstant això, ens preocupa la dilació en la posada en marxa de moltes de les propostes en ella contingudes i diferides a l'aprovació de la norma reglamentària corresponent, ja que, en aquest moment, no s'ha produït tal desenvolupament reglamentari i únicament hi ha un projecte de reglament que, atès que el govern actual es troba en funcions, ha quedat aparcat. Això significa que es poden produir incompliments de terminis que derivin en situacions indesitjades o pèrdues de drets. És indispensable, en aquest sentit, posar en marxa l'entramat institucional que garanteixi el compliment de les previsions legals, de manera que no sigui una llei que es queda solament en allò declaratiu, sinó que tingui capacitat real de dur a terme polítiques i accions concretes que després no puguin revertir-se.

Per a posar de manifest aquesta problemàtica, es proposa traslladar a les forces polítiques amb representació institucional un model de moció per a aprovar en la corresponent institució en la qual s'insti el compliment i desenvolupament de la Llei en tots els seus aspectes.

A més, es proposa que les associacions i entitats de memòria, tant franceses com espanyoles, subscriuguin una sol·licitud d'inscripció en el Registre d'Entitats previst en l'article 59 de la Llei, el desenvolupament reglamentari de la qual encara està pendent, de manera que serveixi de mitjà de pressió al govern perquè avanci en la seva reglamentació i en la posada en marxa del Consell de la Memòria Democràtica.

Finalment, s'alerta del risc de privatització i mercantilització de la memòria, fent d'ella un negoci que serveixi per a lucrar en comptes de per a conscienciar. En aquest sentit, l'Estat haurà de preveure els mecanismes legals oportuns per a garantir que es compleix amb la finalitat prevista en la Llei de Memòria, comptant amb les entitats de memòria en aquesta tasca.

TERCER: És necessari que el treball de les entitats i associacions memorialistes, amb tots els recursos que han estat capaços de generar, els documents que han produït, així com les experiències que han anat perfilant la seva actuació (treball amb escoles, cineclubs, exposicions, etc.), se socialitzi i es posi en valor. Per a això, es proposa compartir mútuament tot aquest bagatge a través d'una base de dades en la qual s'inventariïn els materials, exposicions, recursos didàctics... que puguin ser després emprats no sols per les diverses associacions, sinó també per una altra mena de públic: investigadors, familiars, etc., de manera que es generen dinàmiques que permetin la transmissió efectiva de la memòria i la incorporació de nous efectius. Així, es crea un grup de treball permanent amb la finalitat d'avançar en el desenvolupament de la plataforma telemàtica que serveixi d'eina per a dur a terme aquesta finalitat, valorant especialment com assegurar la conservació d'aquest material a llarg termini (trasllat a arxius, digitalització...).

QUART: Cal incorporar i reconèixer la trajectòria i memòria del feminisme al llarg del segle XX, en el seu combat pels valors democràtics i la igualtat, més encara ara que els seus assoliments i conquestes es veuen en perill, amenaçats pels discursos i les pràctiques de l'extrema dreta, seguits per les de la dreta tradicional. A més, el repunt de la violència contra les dones ens compelleix a buscar solucions, analitzant, com s'ha fet en aquesta XII Trobada, la construcció de les polítiques d'igualtat i contra la violència de gènere a França i Espanya, i els riscos actuals d'involució. El negacionisme de la violència masclista o l'augment de la violència sexual són realitats que es converteixen en camps de batalla també per a les entitats i associacions de la memòria.

El final d'aquesta **XII Trobada Transfronterera d'Associacions de la Memòria Històrica, Democràtica i Antifeixista** no és més que l'inici d'un nou període en defensa d'una democràcia a la qual l'extrema dreta i la seva concepció excloent del món assetgen i pretenen substituir per una altra molt més estreta i restrictiva, en la qual prevalguin l'autoritarisme, el negacionisme i el supremacisme; per tot això, les entitats memorialistes, les persones que les integrem, renovem, aquí i ara, el nostre compromís envers

la Memòria Democràtica i, amb ella, el nostre posicionament inequívoc a favor de la tolerància, el respecte i la inclusió de totes les persones en el nostre projecte d'un món millor, autènticament lliure, igual i fraternal; això és, antifeixista.

ENTITATS SIGNANTS:

AFFNA 36 - Navarra, Amarres (Association Mémoirelle Auvergnate Réfugiés Républicains Espagnols) - Gerzat, Amical de Mauthausen y otros campos y de todas las víctimas del nazismo de España - Barcelona, Asociación de Memoria Histórica "Los Barracones" - Bustarviejo, Asociación Sobrarbense la Bolsa - Bielsa, Associació Catalana Ex presos Polítics del Franquisme - Barcelona, Ateneu de Memoria Popular - Barcelona, Ay Carmela - Bordeaux, Brigadas Internacionales de Catalunya - Barcelona, Caminar - Toulouse, Circulo Republicano Huesca , Fundación Domingo Malagón - Madrid, Fundación 14 de abril - Zaragoza, Instituto Navarro de la Memoria - Pamplona, La Barranca – La Rioja, MER 47- Villeneuve sur Lot, MER 64 - Pau, MHRE 89 - Yonne, M.R.A.S.T (Mémoire Résistance en Ariège - Solidarité Transfrontalière) - Dalou, Association Terres de mémoires et de Luttes TML - Oloron, Txinparta RMC - Ansoáin (Navarra).